

การอ่านและตีความกฎหมาย

พ.ต.ท. สิงห์ ปานะธา³

คำถามหนึ่งที่มักจะถามในหมู่นักกฎหมายและผู้สนใจกฎหมายกันอยู่เสมอๆ ว่า ความยุติธรรมกับกฎหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างไร อะไรสำคัญกว่ากัน หรือควรมาก่อน

คำตอบอยู่ที่ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่นักศึกษาของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งบัณฑิตสภา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2515 ความตอนหนึ่งว่า

“... กฎหมายทั้งปวงนั้น เราบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นปัจจัยสำหรับรักษาความยุติธรรม กล่าวโดยสรุปคือ ให้เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติปฏิบัติของมหาชนสถานหนึ่ง กับใช้เป็นแม่บทในการพิจารณา ตัดสินความประพฤตินั้นๆ ให้เป็นไปโดยถูกต้องเที่ยงตรงอีกสถานหนึ่ง

โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรมดังกล่าว จึงมิควรจะถือว่ามีความสำคัญ ยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมาย และอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีใดๆ โดยคำนึงถึงแก่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จะจะไม่เป็นการเพียงพอจำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงจะมีความหมายและได้ผลที่ควรจะได้...”

พระบรมราโชวาทนี้ชี้ทางสว่างให้แก่บรรดานักกฎหมายทั้งหลายตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า ความยุติธรรมนั้น คือสารัตถะและหลักชัยของกระบวนการยุติธรรม ส่วนกฎหมายนั้นเป็นเพียงวิถีทางหรือปัจจัยที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมเท่านั้น ความยุติธรรมจึงต้องมาก่อนและอยู่เหนือกฎหมาย

การที่กฎหมายเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่ความยุติธรรมนั้น การอ่านและตีความกฎหมายจึงมีความสำคัญอย่างมากในการที่จะก้าวหรือเอื้อมไปให้ถึงหลักความยุติธรรม เพราะเป็นการนำ

³ ตำแหน่งรองอัยการจังหวัดราชบุรี การศึกษา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (นักเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ 35), นิติศาสตรบัณฑิต (มสธ.), การจัดการภาครัฐและเอกชนมหาบัณฑิต (NIDA), นิติศาสตรมหาบัณฑิต (ABAC) และเนติบัณฑิตไทย ปัจจุบันกำลังศึกษาปริญญาเอก Doctor of Philosophy (Public Administration) มหาวิทยาลัยศรีปทุม

กฎหมายไปปรับใช้กับข้อเท็จจริง ผู้ใช้กฎหมายจะต้องพยายามใช้กฎหมายนั้นอย่างถูกต้อง กล่าวคือ ต้องทราบความหมายที่แท้จริงของกฎหมายนั้น เนื่องจากถ้อยคำทุกคำในฉบับกฎหมายมีความหมาย การอ่านกฎหมายที่คืบคั้นจึงต้องอ่านฉบับกฎหมายโดยอ่านเป็นรายคำ และแยกพิจารณาเป็นรายคำ รายวลี รายประโยค และรายวรรค แล้วพิจารณาดูถ้อยคำทุกคำ ทุกวลี ทุกประโยค และทุกวรรคในบท มาตรานั้นรวมกัน และสมควรพิจารณาฉบับกฎหมายทุกบทมาตราที่เกี่ยวข้องด้วยอีกชั้นหนึ่ง จึงจะ เป็นการอ่านฉบับกฎหมายที่ถูกและได้ผลดีที่สุด และเมื่ออ่านฉบับกฎหมายจนเข้าใจแล้วผู้อ่าน กฎหมายจะต้องค้นหาความหมายที่แท้จริงของบทบัญญัติในกฎหมายนั้น ซึ่งก็คือการตีความกฎหมาย นั้นเอง

การตีความกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญ หากเป็นเรื่องคาบคอกคาบคอก ผู้ตีความอาจตีความเป็น ขาวก็ได้ ตีความเป็นดำก็ได้ คู่มือถึงกันอยู่แล้วแต่เหตุผล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรม ราโชวาทเกี่ยวกับการอ่านและตีความกฎหมายในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบได้ตาม หลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ความตอนหนึ่งว่า

“...กฎหมายทั้งปวงจะธำรงความยุติธรรมและถูกต้องเที่ยงธรรมหรือจะธำรงความศักดิ์สิทธิ์ และประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอยู่ได้หรือไม่เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับการใช้ คือให้ใช้ให้ได้อย่างถูกต้องประสงค์ หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นจริงๆแล้ว ก็จะทรงความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพอันสมบูรณ์ไว้ได้ แต่ถ้าหากนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ โดยการพลิกแพลงบิดพลิ้วให้ผันผวนไปด้วย ความหลงผิด ด้วยอคติ หรือด้วยเจตนาอันไม่สุจริตต่าง ๆ กฎหมายก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ และ ประสิทธิภาพลงทันที และกลับกลายเป็นพิษเป็นภัยแก่ประชาชนอย่างใหญ่หลวง ผู้ที่ต้องการจะใช้ กฎหมายสร้างสรรค์ความผาสุก สงบและความเป็นปึกแผ่นก้าวหน้าของประชาชนและบ้านเมืองจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาวัดตุประสงค์อันจริงแท้ของกฎหมายแต่ละฉบับไว้ให้แน่นแนบเสมอไป อย่างไม่มีข้อแม้ประการใด พร้อมทั้งต้องรักษา อุดมคติ จรรยาความสุจริต และมโนธรรมของนัก กฎหมายไว้โดยรอบคอบเคร่งครัดเสมอด้วยรักษาชีวิตของตนเอง กฎหมายไทยจึงจะทรงคุณค่าอัน สมบูรณ์บริบูรณ์เป็นที่เชื่อถือยกย่องอยู่โดยตลอดได้ไม่ต้องกลายเป็นกฎหมายโบราณล้ำสมัย ดังมี เสียงวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นในบางครั้งบางคราว...”⁵

⁴ ธานีรัตน์ ธีรวิเชียร. (2550). คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 57.

⁵ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบได้ตามหลักสูตร ของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2520

การตีความกฎหมายเป็นเรื่องจำเป็นเสมอ แม้ถ้อยคำที่ใช้ในกฎหมายจะชัดเจนอยู่แล้วก็ต้องมีการตีความกฎหมายนั้นว่ามีความหมายแท้จริงอย่างไร กล่าวคือต้องพิจารณาทั้งถ้อยคำอักษรที่ชัดเจนนั้นประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายไปพร้อมๆ กัน เช่น ที่สนามหญ้าของมหาวิทยาลัยศรีปทุมมีป้ายปักไว้กลางสนามมีข้อความว่า “ห้ามเดินลัดสนาม” อาจมีคำถามว่า หากจะคลาน วิ่ง หรือ จีรจกักรยานลัดสนามได้หรือไม่ ผู้อ่านคงนึกตอบในใจว่าไม่ได้ ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง แต่นักกฎหมายบางคนอาจจะตีความตามตัวอักษรโดยเห็นว่าข้อความ “ห้ามเดินลัดสนาม” ว่าทุกคำมีความหมายชัดเจนไม่เป็นปัญหา ดังนั้น ไม่ว่าจะการคลาน การวิ่ง หรือการจีรจกักรยาน ซึ่งไม่ใช่การเดินก็ย่อมกระทำได้ คำตอบนี้หากเป็นคนที่ไปลงไม่เห็นด้วย เพราะความมุ่งหมายของข้อห้ามดังกล่าวคือการรักษาสภาพหญ้า ดังนั้นการเข้าไปสัมผัสกับหญ้าในสนามไม่ว่าการคลาน การวิ่ง หรือการจีรจกักรยาน ก็ถือเป็นการลัดสนามทั้งสิ้น

หลักเกณฑ์การอ่านและตีความกฎหมายนั้น สามารถแยกเป็น 2 กรณี คือ

1. หลักการตีความในกฎหมายทั่วไป และ
2. หลักการตีความในกฎหมายพิเศษ

1. หลักการตีความในกฎหมายทั่วไป เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคแรก บัญญัติว่า “อันกฎหมายนั้นท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ” แสดงว่าการตีความตามข้อนี้มีหลักเกณฑ์อยู่ 2 ประการคือ

ก. การตีความตามตัวอักษร

ข. การตีความตามเจตนารมณ์

ก. การตีความตามตัวอักษร เป็นการตีความเพื่อหยั่งทราบความหมายของตัวอักษรของกฎหมาย ซึ่งมีวิธีการอยู่ 3 ประการ คือ

(1) ในกรณีที่บทกฎหมายใช้ภาษาธรรมดา ก็ต้องเข้าใจว่ามีความหมายที่เข้าใจอยู่ตามธรรมดาของถ้อยคำนั้น โดยถือความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหลัก เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 (ก่อนที่จะถูกยกเลิกตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ.2550 บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน ... มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท” ถ้าพิจารณาตามตัวอักษรจะเห็นได้ว่า ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราต้องกระทำต่อผู้เป็นหญิงเท่านั้น ชายที่ได้รับการผ่าตัดร่างกายแปลงเพศแล้วจะถือเป็นหญิงหรือไม่ คำว่า “หญิง”

⁶ ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และคณะ. (2543). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
หน้า 117 – 220.

ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้ความหมายเป็นพิเศษไว้จึงต้องตีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “หญิง” ไว้ว่าหมายถึง “คนที่มีมดลูก” ดังนั้นชายที่แปลงเพศแล้วจึงไม่ใช่หญิง หากถูกผู้ใดข่มขืน ผู้ข่มขืนก็ไม่มี ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราแต่เป็น ความผิดฐานกระทำอนาจาร (ปัจจุบันข้อความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เดิมถูกยกเลิกแล้วและใช้ข้อความใหม่ว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น...” แทน ดังนั้นหากในปัจจุบันชายที่ได้รับการผ่าตัดร่างกายแปลงเพศแล้วถูกข่มขืนกระทำชำเรา ผู้กระทำผิดจะมีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ไม่ใช่ผิดฐานกระทำอนาจารดังเดิมแล้ว)

(2) ในกรณีที่บทกฎหมายใช้ภาษาเทคนิคหรือภาษาทางวิชาการ ก็ต้องเข้าใจความหมายตามที่เข้าใจกันในทางเทคนิคหรือในทางวิชาการนั้น ๆ เช่นคำว่า “หนี้” นั้นคนทั่วไปย่อมเข้าใจว่าหมายถึงหนี้เงินหรือการที่ไปกู้เงินแล้วเป็นหนี้เขา แต่ในทางกฎหมายนั้น คำว่า “หนี้” หมายถึง ความผูกพันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้โดยที่ลูกหนี้จะต้องทำการชำระหนี้แก่เจ้าโดยกระทำการ จดเว้นการกระทำ หรือส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้

(3) ในกรณีที่กฎหมายนั้นมีบทวิเคราะห์ศัพท์หรือคำนิยามสำหรับคำใด ก็แสดงว่ากฎหมายมุ่งจะให้คำนั้นมี ความหมายพิเศษไปจากที่เข้าใจกันอยู่ในภาษาธรรมดาหรือภาษาเทคนิคหรือภาษาวิชาการก็ต้องเข้าใจตามนั้น จะเข้าใจอย่างคนธรรมดาสามัญเข้าใจไม่ได้ เช่น คำว่า “กระทำ” ในประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติบทวิเคราะห์ศัพท์หรือบทนิยามไว้ในมาตรา 59 วรรค 5 ว่า “การกระทำ” ทำให้หมายความว่าความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้น โดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” จะเห็นได้ว่า คำว่า “กระทำ” นอกจากจะมีความหมายอย่างธรรมดาคือการเคลื่อนไหวร่างกายแล้ว ยังรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้น โดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย ยกตัวอย่าง มารดา มีหน้าที่ให้นมบุตร แต่ภรรยาที่ไปมีภรรยาใหม่จึงไม่ให้นมบุตรเพื่อต้องการประชดสามีในที่สุดบุตรตาย จะเห็นได้ว่ามารดาไม่ได้เคลื่อนไหวร่างกายเพื่อให้นมบุตรเลย เพียงแต่ปล่อยบุตรให้อดนมเฉยๆ แต่กฎหมายถือว่ามารดาทำการกระทำแล้ว มารดาจึงมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยการงดเว้น (งดเว้นไม่ให้นมบุตร)

ข. การตีความตามเจตนารมณ์ เป็นการตีความเพื่อยังทราบความหมายของถ้อยคำในบทกฎหมายจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายอาจรู้ได้จาก

(1) พระราชปราชญ์ เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีสาระสำคัญของพระราชปราชญ์ ความตอนหนึ่งว่า “ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่จัดทำขึ้นใหม่นี้มีสาระสำคัญ เพื่อ...ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรม...” ซึ่งแสดงให้เห็นความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้

(2) ฐานะที่เป็นอยู่ก่อนวันบังคับใช้กฎหมาย เพราะกฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อ

1) แก้ไขข้อบกพร่องหรือความไม่ยุติธรรมที่เป็นอยู่ในขณะบัญญัติกฎหมายนั้น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 21/2546 ว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2550 มาตรา 12 ไม่

ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2550 มาตรา 12 เดิมบัญญัติว่า “หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าหญิงและชายมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ต่อมาจึงมีการแก้ไข พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 เป็นข้อความว่า “คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

2) ส่งเสริมหรือจัดให้มีสิ่งต่างๆ ที่ยังไม่มีให้มีขึ้น หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติค่านำน่านามหญิง พ.ศ. 2551 บัญญัติขึ้นเพื่อให้การใช้ค่านำน่านามของหญิงที่จดทะเบียนสมรสแล้ว และต่อมาการสมรสได้สิ้นสุดลงต้องใช้ค่านำน่านามคำเดียว (ใช้คำว่า “นาง”) โดยมีอาจเลือกใช้ค่านำน่านามว่า “นางสาว” ได้ตามความสมัครใจ ทำให้เกิดผลกระทบต่อหญิงดังกล่าว ในการดำรงชีวิตประจำวัน อาทิ การประกอบอาชีพ การศึกษาของบุตร และการทำนิติกรรมต่างๆ ส่งผลให้การใช้ค่านำน่านามในลักษณะดังกล่าวของหญิงมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ เพื่อให้หญิงมีทางเลือกในการใช้ค่านำน่านามตามความสมัครใจและสอดคล้องกับการเลือกใช้นามสกุลตามกฎหมายว่าด้วยชื้อบุคคลจึงได้มีการตราพระราชบัญญัตินี้

(3) บันทึกลักษณะและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติ ช่วยให้เราทราบเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายจากเหตุผลของร่างกฎหมายนั้นได้ ซึ่งกฎหมายทุกฉบับจะต้องมีการประกาศบันทึกเหตุผลของกฎหมายในราชกิจจานุเบกษาต่อท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้บันทึกเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวว่า “เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

(4) อ่านกฎหมายในเรื่องเดียวกันหลายบทมาตราประกอบกันบางครั้งก็อาจทำให้ทราบเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นได้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 บัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

เมื่อพิจารณาดำแหน่งของมาตรา 150 จะพบว่าอยู่ในบรรพ 1 หลักทั่วไป ลักษณะ 4 นิติกรรม หมวด 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป ซึ่งมาตรา 149 บัญญัติว่า “นิติกรรม หมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนิติกรรมโดยเฉพาะ จึงต้องตีความคำว่า “การใด ๆ” หมายถึง การทำนิติกรรมเท่านั้นไม่รวมถึงการกระทำที่เป็นนิติเหตุ เช่น ละเมิด การจัดการงานนอกสั่ง หรือลาภมิควรได้ เพราะอยู่กันคนละหมวดคนละลักษณะกัน

แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1050 บัญญัติว่า “การใด ๆ อันผู้เป็นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดา การค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่าผู้เป็นส่วนส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวน ในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น” ตำแหน่งของมาตรา 1050 อยู่ในบรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 22 หุ้นส่วนบริษัท หมวด 2 ห้างหุ้นส่วนสามัญ ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เป็นส่วนส่วนกับบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้เป็นส่วนส่วนทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ในการกระทำใด ๆ ที่ผู้เป็นส่วนส่วนอื่นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอกไม่ว่าการกระทำนั้นจะเกิดจากการทำนิติกรรม เช่น การผิดสัญญากับบุคคลภายนอก หรือเกิดจากนิติเหตุ เช่น การที่ผู้เป็นส่วนส่วนผู้จัดการกระทำละเมิดโดยขับรถไปชนบุคคลภายนอกได้รับบาดเจ็บ ดังนั้นคำว่า “การใด ๆ” ในมาตรา 1050 นี้ จึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “การใด” ตามมาตรา 150 ซึ่งหมายถึงเพียงนิติกรรมเท่านั้น

2. หลักการตีความในกฎหมายพิเศษ ในขณะนี้โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นที่จัดว่าเป็นกฎหมายพิเศษ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ต้องตีความตามตัวอักษรโดยเคร่งครัด ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้...” และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้...” ซึ่งแสดงให้เห็นชัดว่ากฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด ตามตัวอักษร กล่าวคือตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้เช่นใดก็ต้องตีความเช่นนั้น เหตุที่ต้องตีความโดยเคร่งครัด ก็เพราะกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ในการลงโทษบุคคล ซึ่งการลงโทษนั้นกระทบสิทธิของประชาชน จึงต้องตีความด้วยความระมัดระวัง แต่อาจมีข้อยกเว้นหากข้อความตามตัวอักษรไม่ชัดเจนก็อาจตีความตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายด้วยก็ได้ แต่จะขัดแย้งกับตัวอักษรแห่งบทบัญญัติในเรื่องนั้นๆ ไม่ได้

ขอยกตัวคำพิพากษาฎีกาอีกเรื่องหนึ่งที่ตัดสินคดีโดยยึดหลักการตีความโดยเคร่งครัดตามหลักการของกฎหมายอาญา คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 3643/2526 “...การกระทำที่จะเป็นความผิดตามมาตรา 217 จะต้อง เป็นการวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่นเท่านั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าบ้านที่ถูกเพลิงไหม้เป็นบ้านที่จำเลยเป็นเจ้าของร่วมกับนายรุ่งผู้เสียหาย แม้จะฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้วางเพลิง จำเลยก็ไม่มี ความผิดตามมาตรา 218 เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้” ดังนั้น เมื่อมาตรา 218 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าการวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นความผิดไม่มีข้อความว่า “หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย” ก็เป็นความผิดแล้วจะตีความคำว่า “ของผู้อื่น” ให้รวมถึงทรัพย์สินที่ผู้อื่น มีส่วนเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยย่อมไม่ได้ เพราะการตีความบทกฎหมายที่มีโทษทางอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัดจะขยายความออกไปถึงกรณีที่ไม่ได้ระบุไว้ในตัวบทโดยชัดแจ้ง เพื่อให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่ได้ เพราะเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายว่าด้วยความผิดของบุคคลในทางอาญาดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 ดังกล่าวแล้ว”

(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 217 ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท
ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 218 ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์สินดังต่อไปนี้

1) โรงเรือน เรือ หรือแพที่คนอยู่อาศัย ...

ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี)

(2) จะตีความโดยขยายความให้เป็นการลงโทษหรือเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำให้หนักขึ้นไม่ได้ ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วในตอนแรกที่ได้กล่าวถึงความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 เดิม (ก่อนที่จะถูกยกเลิกตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2550) ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน ... มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท” ถ้าพิจารณาตามตัวอักษรจะเห็นได้ว่าความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราต้องกระทำต่อผู้เป็นหญิงเท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือจะตีความคำว่า “หญิง” หมายถึงชายที่ได้ผ่านการตัดร่างกายแปลงเพศแล้วด้วยหรือไม่ เห็นว่า คำว่า “หญิง” ประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้ความหมายเป็นพิเศษไว้จึงต้องถือความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “หญิง” ไว้ว่าหมายถึง “คนที่มดลูก” ดังนั้น ชายที่แปลงเพศแล้วจึงไม่ใช่หญิง หากถูกผู้ใดข่มขืนผู้ข่มขืนก็ไม่มี ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา และจะตีความในบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อขยายความว่าชายที่ได้รับการผ่าตัดแปลงเพศแล้วเป็นหญิงก็ไม่ได้เพราะเป็นการขยายความและนำมาใช้เป็นผลร้าย หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 บัญญัติ ว่า “ผู้ใดโดยทุจริตหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอก ให้แจ้งและโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือ

⁷ หุุด แสงอุทัย. (2523). กฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 54-55.

ปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” จะเห็นได้ว่าความผิดฐานฉ้อโกงผู้กระทำความผิดเมื่อหลอกลวงแล้วจะต้องได้ทรัพย์สินไปจากผู้ที่ถูกหลอกลวง หากได้เป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่ทรัพย์สินผู้หลอกลวงย่อมไม่มีความผิดฐานฉ้อโกง เช่น ก.หลอกลวง ข.ว่าจะให้เงิน ข. หาก ข.ชูดบ่อน้ำให้แก่ ก. ข.ชูดบ่อน้ำจนเสร็จ แต่ ก.ไม่ยอมให้เงิน ข. เช่นนี้จะถือว่า ก. ผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 ไม่ได้เพราะสิ่งที่ ก.ได้จาก ข. ไม่ใช่ทรัพย์สินแต่เป็นแรงงาน⁷

(3) ในกรณีที่เป็นที่สงสัย ศาลต้องตีความให้เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาว่าไม่ได้กระทำความผิด กล่าวคือหากมีการตีความได้ 2 ทาง และทางหนึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาได้มากกว่า ศาลจะต้องเลือกตีความไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา

บทส่งท้าย

เมื่ออ่านบทความมาถึงตอนนี้ ผู้อ่านทุกท่านคงตระหนักได้ว่าความยุติธรรมจะบังเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่กฎหมายหากผู้เข้าไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ความยุติธรรมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น การอ่านและการตีความกฎหมายจึงมีสำคัญที่ผู้ใช้กฎหมายจะต้องเข้าใจ สุนทรียกฎหมายข้อหนึ่งที่ดังก้องในมนต์สำนึกของนักกฎหมาย ก็คือสุนทรียที่ว่า **“ปล่อยคนที่(สงสัยว่า)กระทำความผิด 10 คน ดีกว่าลงโทษคนบริสุทธิ์เพียงคนเดียว”** นั้นหมายความว่ากฎหมายไม่ควรใช้ตัดสินคดีอย่างไม่แน่ใจ และหากจะใช้กฎหมายโดยบังเกิดผลอย่างไม่ยุติธรรม ก็ไม่ควรบังคับใช้กฎหมายนั้น นอกจากนี้กฎหมายต้องยึดมั่นใน **“หลักอันทฤษฎี”** ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงด้วย โดยหลักอันทฤษฎีได้วางหลักการใช้กฎหมายไว้ว่า ผู้ใช้กฎหมายจะต้องปราศจากอคติ 4 ประการ คือ **ฉันทาคติ** (ลำเอียงเพราะความรัก) **โทษาคติ** (ลำเอียงเพราะความโกรธ) **ภยากติ** (ลำเอียงเพราะความกลัว) **โมหาคติ** (ลำเอียงเพราะความหลง) หากใช้กฎหมายโดยมีอคติ 4 ประการดังกล่าวจะเป็นบาปอย่างยิ่ง แม้จะฆ่าสิ่งมีชีวิตไปเป็นหมื่นบาปกรรมนั้นก็ไม่เท่ากับการใช้กฎหมายอย่างไม่เที่ยงตรง⁸

บรรณานุกรม

กำธร กำประเสริฐ. (2547). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชานินทร์ กรีวิเชียร. (2550). คำแนะนำนักศึกษากฎหมาย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และคณะ. (2543). (พิมพ์ครั้งที่ 2). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.

⁸ กำธร กำประเสริฐ. (2547). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 39 – 40.